

Šebelová, Zuzana

Itálie v 18. století

In: Šebelová, Zuzana. *Stručné poznámky k Úvodu do dějin a kultury Itálie : (V.-XIX. století)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 89-92

ISBN 978-80-210-7073-8; ISBN 978-80-210-7076-9 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131758>

Access Date: 07. 03. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Itálie v 18. století

Na začátku 18. století se Itálie výrazně dotkly tzv. války o španělské dědictví. Roku 1700 zemřel poslední mužský příslušník rodu španělských Habsburků **Karel II.**, načež Francie, Anglie a Holandsko chtěly rozdělit španělské dědictví mezi potomky Karlových švagrů: císaře Leopolda (jeho ženou byla Karlova sestra Markéta Terezie) a francouzského krále Ludvíka XIV. (jeho ženou byla Karlova sestra Marie Terezie). Jednalo se konkrétně o tyto potomky: Leopoldův druhorozený syn arcivévoda **Karel Habsburský** měl získat Španělsko, zatímco Ludvíkův druhorozený vnuk **Filip z Anjou** Neapolsko, Sicílii, toskánské přístavy a Lotrinsko. Lotrinský vévoda měl být odškodněn Milánkem. Císař Leopold však požadoval vše. Tyto spory probíhaly v době, kdy španělský král Karel II. ještě žil. Francouzská diplomacie od něho získala tajnou závěť, ve které stanovil univerzálním dědicem Filipa. Španělská šlechta souhlasila. Když se však závěť zveřejnila, císař Leopold to bral jako velkou urážku.

Filip z Anjou, vnuk Ludvíka XIV., byl zakladatel španělské linie **Bourbonů** (Bourbon-Anjou). Španělsku vládl jako **Filip V.** od 1701 (korunován byl v Madridu roku 1703). Francie tím pádem obsadila nejen Španělsko, nýbrž i jeho državy na Apeninském poloostrově, což bylo impulzem k válce. Evropské státy se totiž francouzské hegemonie zalekly a ustanovily hned v roce 1701 protifrancouzskou (tzv. Haagskou) alianci (Rakouské císařství, Anglie, Nizozemí, později Prusko, Dánsko, Portugalsko, Savojsko). Proběhlo mnoho bitev od Portugalska po Bavorsko, válka byla takřka celoevropská. Koaliční anglicko-holandská flotila roku 1704 obsadila Gibraltar a Mallorku, zničila francouzskou flotilu, obsadila španělské (Barcelona) a francouzské pobřeží, Středozemní moře a obchodní cesty na západ a jih. **Ludvík XIV.** utrpěl řadu porážek (1704 u Blenheimu na Dunaji, 1706 u Ramillies ve Flandrech). V roce 1706 **Evžen Savojský**, vojevůdce ve službách císaře Leopolda I., vrchní velitel císařských vojsk bojujících proti Turkům, zvítězil u Turína, vytlačil Francouze ze severní Itálie a dobyl Milán (ten Bourboni ovládli roku 1701 a definitivně se ho vzdali ve prospěch Rakouska až v roce 1713). Rakouský arcivévoda **Karel** zaznamenal úspěchy na území Španělska, opakovaně se zmocnil Madridu (1706, 1710), dal se provolat španělským králem, v obou případech však byly jeho armády vypuzeny na severovýchod.

Mezi tím se roku 1705 stal císařem Leopoldův syn **Josef I.**, ten však nečekaně zemřel v roce 1711 a jeho nástupcem se stal bratr, arcivévoda Karel – císař **Karel VI.** Anglie si rozhodně nepřála, aby jeden muž opět opanoval podstatnou část Evropy, nyní se Habsburků bála mnohem více než Bourbonů. Anglie tedy s Francií uzavřela v Utrechtu roku 1713 separátní mír. Bourboni, kteří nakonec zůstali vládci Španělska, se zavázali, že nikdy nespojí Španělsko a Francii, tedy že se Filip nikdy nestane králem Francie; následníkem trůnu tam byl jeho malý synovec Ludvík XV. Rakouští Habsburkové, kteří byli

nuceni se k mírové dohodě připojit, získali v roce 1713 jako odškodnění jižní Nizozemí (tedy dnešní Belgie), Neapolsko (do roku 1733), Milánsko (až do příchodu Napoleona).

Carlo III. Gonzaga Nevers, vévoda mantovský, během války o španělské dědictví podporoval Francii a naopak měl obavu z rakouských Habsburků; roku 1707 Mantovu opustil a v následujícím roce zemřel. Mantovu pak ovládlo Rakousko, stejně jako Sardinii (1713), která však byla v roce 1720 přenechána Savojsku výměnou za Sicílii, kterou v roce 1713 získali naopak Savojsťi.

Bourboni a Habsburkové se ovšem přeli např. také o Katalánsko, které si Karel VI. zvláště oblíbil, holdoval španělské kultuře a inspiroval se její nákladnou pompézností. Filip V. naopak na popud své manželky Elisabetty Parmské (Farnese) roku 1717 obsadil Sardinii (v držení Habsburků) a roku 1718 Sicílii (v držení Savojska). Zasáhla protišpanělská koalice, na Sicílii se vylodila spojenecká anglicko – nizozemsko – rakousko – francouzská flotila a Španělsko utrpělo porážku. Filip V. tak na své výbojné plány rezignoval a vzdal se územních zisků v Itálii. Byly uzavřeny mírové dohody v Londýně (1718) a v Haagu (1720). Tímto mírem byla ustavena dvě nová italská království: **Království obojí Sicílie**, v jehož čele stanul císař **Karel VI.** (Sicílie byla dočasně připojena s Neapolsku, které již bylo pod nadvládou Habsburků), a **Království Sardinie** – savojský vévoda **Vittorio Amedeo I.** získal Sardinii výměnou za Sicílii, a navíc i titul krále (části království: savojské vévodství, knížectví Piemont, vévodství Aosta a Monferrat, hrabství Nice/Nizza, Asti, Saluzzo, Alessandria, Novara, Sardinie).

Karel III. Bourbon byl syn Filipa V. a Elisabetty Farnese z Parmy. Matka usilovala o to, aby se po bezdětném prastrýci, Antoniu Franceskovi Farnese, stal roku 1731 vévodou v Parmě a Piacenze. Na naléhání ctižádostivé matky – královny španělská vojska roku 1733 obsadila Neapolsko a Sicílii. Diplomaté zahájili vyjednávání s Habsburky a se Savojskem, které vedlo k postupné vzájemné výměně území a uznání Karla Bourbonského za sicilského krále (vládl pak v Itálii jako Karel IV. 1738–59, kdy zdědil španělský trůn a pak vládl ve Španělsku ještě 29 let).

Když Španělé dobyli Neapolsko a Sicílii, dovolili si zaútočit na císaře **Karla VI.**, neboť neměl mužského dědice a **Pragmatická sankce** týkající se jeho dcery **Marie Terezie** ještě nebyla zcela akceptována. Troufli si mu diktovat nejen Španělé kvůli Neapolsku a Sicílii, ale také Francouzi kvůli Lotrinsku, tj. zemi budoucího zetě **Františka Štěpána**. Filipův syn Karel III. se na základě smlouvy s císařem stal králem Neapolska roku 1734, králem Sicílie roku 1738. Samo Rakousko bylo odškodněno jen Parmou a Piacenzou – do své smrti v roce 1740 tam vládl císař Karel VI., po něm do roku 1748 jeho dcera Marie Terezie.

V roce 1740, když zemřel císař Karel VI., vypukla **válka o rakouské dědictví**. Pragmatická sankce o nástupnictví arcivévodkyně Marie Terezie v Rakousku, Čechách a Uhrách sice byla všeobecně uznávána, ale Prusko (kvůli Slezsku), Bavorsko a Sasko (kde byly provdány dvě starší sestřenice Marie Terezie – dcery Josefa I.), Francie (kvůli Nizozemí) i Španělsko vyhlásily své nároky na habsburská území. Prusové v čele s Fridrichem II. zvítězili ve Slezsku. Bavorská, saská a francouzská armáda oblehly Prahu. Španělský král

Filip V. i jeho syn Karel III. se ocitli v táboře nepřátel Marie Terezie a španělské a neapolské vojsko zahájilo dobývání milánského vévodství, které bylo toho času v moci Habsburků.

V roce 1745 Marie Terezie uzavřela mír s Pruskem. Zachránila habsburské dědictví jen díky tomu, že jí zůstalo věrné Maďarsko. Habsburkové ztratili jen Slezsko (připadlo Prusku), Parmu a Piacenzu (vévodou se tam stal Filip Bourbonský, mladší syn Filipa V. Bourbonského a Elisabetty Farnese). V roce 1748 tzv. **cášským mírem** války o rakouské dědictví skončily. Stvrzeno bylo dominantní postavení Rakouska v Lombardii.

Státy **na Apeninském poloostrově v roce 1748** tedy byly tyto: Sardinské království (Piemont a Sardinie, Savojsťi); Vévodství milánské (Habsburkové); Janovská republika + Korsika, Benátská republika + Dalmácie; Vévodství modenské; Republika Lucca; Vévodství Parma a Piacenza; Velkovévodství toskánské; Církevní stát; Království neapolské a sicilské (Bourboni); Stato dei Presidi – toskánské přístavy, Republika San Marino; Knížectví monacké.

Po všeobecné krizi 17. století postupně nastalo období rekonstrukce, nové prosperity a nárůstu počtu obyvatel; např. počet obyvatel v Neapoli vzrostl z 300.000 na 450.000. Rekonstruovala se válkami zničená území, budovala se nová dopravní síť, na venkově znovu oživalo zemědělství, lépe se dařilo také textilnímu průmyslu. Italský hospodářský systém však byl spíše zaostalý, daňový systém byl pro výrobce zatěžující, vývozu zboží bránila vysoká cla, italské výrobky nebyly dostatečně konkurenceschopné.

V **Toskánsku** zemřel bez dědiců **Gian Gastone**, poslední velkovévoda z rodu **Medici** (1737). Pak získal Toskánsko **František I. Štěpán Lotrinský**, který byl od roku 1736 manželem Marie Terezie, dcery císaře Karla VI. Toskánsko mu připadlo jako náhrada za Lotrinsko, které musel přenechat po válkách o polské dědictví Stanislavu Leszczyńskému, který byl příbuzný francouzského krále Ludvíka XV. Tato výměna byla nutnou podmínkou k tomu, aby Ludvík XV. uznal pragmatickou sankci o nástupnictví Marie Terezie. František Štěpán se v Toskánsku projevil jako velice dobrý hospodář a Toskánsku se v době vlády jeho rodiny dobře dařilo. Po něm v roce nastoupil syn **Petr Leopold I.** (1765–90), který v letech 1790–92 vládl jako císař Leopold II. Ve správě Toskánska byly zavedeny inovace, které zvyšovaly moc místní samosprávy na úkor rodové šlechty a církve.

Lombardie připadla Habsburkům (Karel VI., Marie Terezie, Josef II.). **Marie Terezie** provedla některé osvícené reformy, které byly příznivé pro hospodářství (katastr pozemků, modernější daňový systém, zrušení tradičních výsad šlechty a církve ve prospěch místní samosprávy a státu). **Josef II.** zaváděl také v Lombardii takzvané josefínské reformy týkající se církve (rušení některých klášterů, opatření proti působení inkvizice aj.).

V **Neapolsku** a na **Sicílii** se jako nadaný vládce projevil **Karel III. Bourbonský**, který také zahájil osvícené reformy. Zřídil katastr a připravoval daňové reformy, ovšem jejich zavádění v oblastech jižní Itálie nebylo snadné, úředníci, kteří je měli uvádět do praxe, nepracovali dost efektivně a navíc všude bujela korupce. Tamní šlechta byly

zvyklá žít velmi okázale, kvůli čemuž byla značně zadlužená a mnohdy neměla jinou možnost než prodat pozemky a části panství zbohatlým měšťanům. Sám Karel III. si rovněž liboval v okázalosti; dal si vybudovat reprezentativní sídlo v Casertě (la **Reggia di Caserta**). Z jeho podnětu, a díky jeho podpoře, také byly zahájeny vykopávky v Pompejích. Jelikož jeho životní styl a způsob, jakým se snažil království reprezentovat, byl velmi nákladný, uvalil velká vývozní cla na zemědělské plodiny (olivový olej) a textilní výrobky (hedvábí), o které byl v zahraničí velký zájem. Když se v roce 1759 stal španělským králem, jeho nástupcem v Neapolsku a na Sicílii byl syn **Ferdinand I. Bourbonský** (1759–1825, jako král neapolský bývá označován též jako **Ferdinand IV.**) Jeho manželka **Marie Karolína**, dcera císařovny Marie Terezie, byla nadšená stoupenkyně osvícených reforem. Šlechta si však na jihu Itálie, a ještě více na Sicílii, své výsady chránila, což reformy brzdilo. Na venkově dál docházelo k hladomorům (např. v letech 1764–67).